

CSÍKSZENTTAMÁS KÖZSÉG
polgármesteri hivatala

Csíkszenttamás (románul Tomesti) falu Romániában Hargita megyében. 2004-ig közigazgatásilag Karcfalvához tartozott, azóta önálló község

Fekvése

Csíkszeredától 22 km-re északra a Bábassz és Szádok-patakának Oltba ömlésénél fekszik.

Története

1333-ban Sancto Toma néven említik először. Az Árpád-kori faluból csak egykori gótikus temploma tornyának romja a Csonkatorony maradt meg a mai falutól 2–3 km-re feljebb. A templomot 1725-ben bontották le, egykor várfal övezte. A plébánia kertjében 1725-ben az Aba család kápolnája állott a Sárlos Boldogasszonynak szentelve. Azóta elpusztult. 1910-ben 2791, kizárólag magyar lakosa volt. A trianoni békeszerződésig Csík vármegye Felcsíki járásához tartozott. 1992-ben 2770 lakosából 4 kivételével mind magyarok.

Látnivalók

Barokk római katolikus templom 1778-ban épült. A templomban több, a régi 15. századi templomból átmentett műkincs van. Legnevezetesebbikük a 15 .század derekán készített Csíkszenttamási Madonna. A templomot erődfal övezi.

A templom dombjának alján található a Feneketlen-tó, melyet melegvízű forrás táplál..

A Sándor család 1592-ben építtetett Szent Anna kápolnája a falutól nyugatra emelkedő dombon áll, 1861-ben építették újjá.

A templomrom közelében a Cárina nevű helyen az Abaffyak 17. századi kétbástyás kastélyának alapjait tárták fel.

ISKOLA

Csíkszenttamás iskolai oktatásával kapcsolatosan olyan dokumentumokat próbálunk vallatni, amelyek a plébánia irattárában léteznek. Legrégibb okmányok, amelyek az iskolai oktatásra vonatkoznak 1856 éveik. Megelőző időszakról csupán két tanító neve maradt fenn: 1592-ben Lőrinc deáké és 1779- 1820 között Fogarasi Mihályé.

Megelőző századokban sem a falu lakói, sem a vezetők nem igen igényelték, illetve hiányolták az írás-olvasás tudományát. A bürokráciamentes századokban az embereknek a primitív gazdasági eszközökhöz és fegyverzethez, nem kellett szaktudomány. A falu néhány írástudója a pap, tanító meg az a néhány földbirtokos, nemes írástudása elég volt ahhoz, hogy az embereket munkára fogják, vagy harcba szólítsák, ha az ország uralkodója ezt kívánta. Jó példa erre az első fejezetben felsorolt elit családok sarjai (Abafi, Bőjte, Deák, Baróti stb.) akik a XVIII. Században Udvarhelyt végeztek gimnáziumot.

1856-tól az alábbi fontosabb tanügyi eseményeket említhetjük meg:

1856. szeptember 1.-én kelt átiratában Deák István lelkész iskolaszéki elnök minőségében figyelmezteti a községi előljárást, hogy vegyen szigorú intézkedéseket alkalmazva büntetéseket is annak érdekében, hogy az iskolaköteles gyermekek járjanak iskolába. Kihangsúlyozza, hogy most már érvénybe a mindennapos tanítás. (az, hogy azelőtt milyen tanítás folyt, nem lehet tudni, nincs bizonyító okmány). Hogy hol volt az iskola, hány tanító volt, azt nem lehet megtudni ebből az iratból, viszont az öregek szerint az iskola a mai kántori lak volt.

1820 és 1860 között Szócs József, majd Székely Károly volt tanító. 1858-tól a kimutatás Szócs József nevét említi, aki 54 gyereket tanított.

1859 évből egy kimutatás Ádám András községi bíró aláírásával az iskolából kimaradt 56 gyerek nevét tartalmazza. A ki maradások okát tartalmazó rovatnál szembeötlő az a tény, hogy legtöbb gyermek szegénység, illetve betegség miatt maradt ki.

1860-tól 1870-ig úgyszólván semmiféle okmány nem található, ami lényegesebb dolgot tartalmazna, csupán néhány jegyzőkönyv arról, hogy az iskolaszék felvette ezt-azt a személyt kisegítő vagy kántortanítónak.

1870-ből van Antal Károly tanfelügyelőtől egy körlevél, melyben megállapítja, hogy a falvak lakossága mennyire nagyfokú tudatlanságban, kulturális elmaradottságban és részben ebből kifolyólag milyen nagy szegénységben él. Mindezek orvoslása érdekében elrendeli, hogy minden községben a felnőtt embereket egy-egy önként vállalkozó tanító vegye kézre és tanítsa meg írni és olvasni. A tanításért három forintot fizetnek azok, akiket írni és olvasni kellett megtanítani. Hogy ez a gyakorlatban miképpen volt alkalmazva, erről nem szól a feljegyzés. Ebben a tanévben az iskolának 132 fiú és 127 lánytanulója volt. Ehhez a létszámhoz a következő tanévre be volt írva 27 fiú és 28 lánytanuló az első osztályba.

A múlt század hetvenes éveiben, a tanköteles gyerekek két csoportjáról tesznek említést: a 6-12 évesek csoportjáról, ez utóbbit, mint ismétlőiskolát említve, ezeknél a gyermekeknél az iskolába járással sok baj lehetett, kiváltképpen a szülői magatartást okolva elsősorban, de akkor talán hatványozott volt az iskolakerülő gyermekek száma, akik szívesebben őrizték a szarvasmarhákat, mint „átszenvedjék” a tanító reguláit, valamint az írás-olvasás „fontosságának tudatát”.

1872. március 28.-án a fent nevezett Deák István lelkész a község előljáróságához intézett levelében a tanteremhiány problémáját hozta fel, megemlítve, hogy közel 10 éve épült kántori lak nem kielégítő a tanulólétszámhoz viszonyítva. Ez azt jelenti, hogy a jeleni kántori lak 1862-ben épült, viszont volt ott megelőzően egy régebbi épület, szintén kántori lak, ami nincs tisztázva). Mint más levelekben is olvasható, a nélkülözhetetlen osztálytermet sikerült is négy-öt évi késéssel fölépíteni, de nem tudni, hogy hol volt a pontos helye.

1874 évből egy birtokcsere egyezség került elő, mely bizonyos Ágoston Ábrahám nevű illető és az egyház között történt, abból a célból, hogy az iskolának valamelyes nagyságú birtokot, kerthelyiség felét biztosítsanak. Habár tisztán nem nevezi meg az egység a terület pontos helyét, mégis arra lehet következtetni, hogy arról a telekről van szó, melyen jelenleg az iskola van, annál is inkább, mivel a nevezett (Ágoston Ábrahám) József) jelenleg is iskolával tőszomszédok.

Az iskola irattárában létező legrégebbi irat: az anyakönyv, 1877 évből való. Ezt is 1907-ben kötötték össze, amely tartalmazza a tanulók névsorát 1897-ig. Ezt követően évente megvannak a hasonló dokumentumok. Az eredeti anyakönyvben egy dokumentum meg is jegyzi, hogy 1877 előtti évekből semmiféle napló, vagy anyakönyv nem maradt meg.

1877-78 tanévben, az alábbi tanuló-létszámot tart nyilván a dokumentum:

I. osztályban 105 fiú IV. osztályban 5 fiú

II. osztályban 16 fiú V. osztályban 4 fiú

III. osztályban 5 fiú VI. osztályban 3 fiú

Ugyanez a létszám figyelhető meg a többi években is, vagyis csak ennyien látogatták az iskolát rendszeresen. Úgy látszik, hogy csupán az első osztályt tartották fontosnak, azaz csak azt, hogy a gyermek tanuljon meg valamennyire írni, olvasni, bár a nevét le tudja írni. Általános tendencia szerint: a gyermeknek, mihelyt annyira felcseperedett, őriznie kellett az állatokat, segítenie kellett a szülőket a mezőgazdaságban, ez volt a főcél, az életért, a létfenntartásért folyó nehéz küzdelmükben. A leánytanulóknál ugyanez a tanuló arányszám figyelhető meg.

1879-ből tanfelügyelői felszólítás (körlevél) került elő, melyben megállapítást nyert az a tény, hogy az „ismétlőiskola” (13-15 évesek) látogatottsága nagyon gyarló. Komoly fenyegetőzésekkel hívta fel erre az iskolaszék figyelmét. Ugyanebből az évből került elő az Erdélyi Római Katolikus Státusznak egy rendelete, melyben elrendeli, hogy szervezzenek gyűjtést az iskolák és tanítók megsegítésére.

1881-ben Éltes Elek tanfelügyelő által kiadott körlevélben megállapítást nyert, hogy feltétlen szükséges tanítónők beiktatása az iskolához, ugyanis a községben van három férfi tanerő és egyenként mindenkire 130-140 gyermek jut, ami túlságosan sok. A fenti intézkedést azzal is megindokolják, hogy a női tanerők sokkal eredményesebb nevelőmunkát tudnak végezni, főleg a leánytanulók „erkölsös” nevelésében, valamint a gazdasszonyi teendők: sütés, főzés, varrás, mosás stb. ellátásában, mint a férfiak.

1883-ból van egy tanfelügyelői jegyzőkönyv, mely túrheterlennek minősíti az állapotokat a férőhelyek tekintetében és szigorú parancsot ad egy harmadik tanterem felépítésére.

1885-ben tanító Ferenc János, míg 1889-ben Puskás Tamás nevét tartja nyilván az okirat.

1890-es években épült a jelenlegi iskola helyén egy iskolaépület kőből, amely három osztályteremmel 1911-ig funkcionált. Az öregek úgy beszélnek, hogy később lebontották, s amíg az új, a mai iskolaépület egy része felépült, a tanítást a szomszédos magánháznál bonyolították le. 1894-ből egy okirat három tantermet említ 406 tanulóval. 1912-ben kelt okmány említi az új (mai) iskola épületét, de megcáfolhatatlan tény, hogy az iskolaépület 1911-12-ben épült. Ebben az iratban említik az iskola államosításának kérdését. Ez meg is történt és

azt vitatják, hogy most már az állami iskola épületében, helyet kell biztosítani a felekezeti iskola számára is. Az új iskolának több tanterem épült, két szoba-konyhás igazgatói lakás, amelyhez, a magyar állam ötvenezer aranykoronát adományozott. A XX. Század első évtizedében a következő tanítók oktattak:

-1900-ban Gál Sándor és György Balázs

-1907-ben Ágoston József

-1910-ben Bara Ignác

-1913-ban Gál Sándor és Ágoston Józsefné. Ezek az évszámok valószínű a munkába állásuk évét mutatják, de nem azt jelentik, hogy nem voltak kiségitők, s egy-egy tanító 100-120gyereket tanított, a tanügyi dolgozók fenti helyzete nem tükrözi a teljes valóságot.

A következő évek során gyarapodott a tanügyi káderek száma, viszont nem volt párhuzamos osztály, az V-VII osztályok egy termet vettek igénybe, hiszen ezekbe az osztályokban nem járt több mint 25-30 tanuló. Felekezeti iskola 1913 körül megszűnt, 1919-ben újból megnyitotta kapuit két tanerővel, de sajnos egy év múlva, azaz 1920-ban az akkori idők ilyen-olyan nehézségei miatt, végleg megszűnt és maradt csak az állami iskola. Az eredeti iskolaépülethez 1929-ben még egy osztálytermet építettek, majd 1962-63-ban a régi épületre emeletet építettek s így négy tanteremmel bővült az iskolaépület. Az igazgató lakásban lakott Jamandi Ádám és családja 1922-től 1940-ig, miután véglegesen megváltoztatták rendeltetését: egy osztálytermet, irodát és szertárat rendeztek be a lakás helyébe.

Az 1930-as években ástak kutat, építettek egy kétszobás földszintes épületet, amelyben a kezdet-kezdetén kántin volt, majd az iskolaszolga lakott benne s jelenleg könyvtárnak van berendezve.

A tantárgyakról röviden, a régi anyakönyvekben szerepeltek: hit-, és erkölcsstan, szorgalom, magaviselet, nyelvi ismeretek, számolás, gazdasági és egészségi ismeretek, éneklés, testgyakorlat, honpolgári ismeretek, földrajz, történelem, kézimunka. Osztályozás 1940-ig a mostaninak felelt meg, 1940-44 között a kitűnő, dicséretes, jeles, jó, elégséges, elégtelen, hanyag stb. volt.

Az 1920-30-as években délelőtt, délután történt a tanítás, délután leginkább gyakorlati órák voltak, melyeken a tanulók szerszámnyeleket, kosarat, húspotyolót, sulykot, gereblyét, stb. faragtak, de gyakrabban vágták a fát, kapáltak az igazgátónak és Puskás Samunak. Ezekben az években az alábbi tanítók voltak: Jamandi Ádám, Jámáandiné Puskás Rozália, Puskás Samu és

neje, Dobay Albert, Bara Ignác kántor, Ferenc Lajos. 1932-ben Andrei Finichiu és felesége is tanított, de nem sokáig, mert a nép kérésére menesztették, amiről a történész ekként emlékszik meg: „Amikor a katolikus püspök a magyarul nem tudó állami tanítóknak a székelyföldi iskolából való eltávolítása érdekében járt közre az Oktatási Minisztériumban, a Szenttamásiak 701 aláírással ellátott emlékirattal fordultak a minisztériumhoz és kérték, hogy magyarul nem tudó három tanítójukat azonnal helyezték el. Két tanítót félév múlva el is helyeztek, de a szenttamási nép ma már nem volna képes ilyen lépést megtenni.” (33) (Jamandi volt a harmadik, aki maradt.) Így is sok volt a panasz a tanfelügyelőkre és az igazgatóra, a magyarul tanulók gyérítésére tett intézkedések miatt, az anyanyelv tanításának korlátozásáért, ami odavezetett, hogy a gyermekek nem tanultak meg helyesen írni és olvasni sem magyarul, sem románul, hiszen amit ott tanultak, az sehogy sem talált bele az otthoni székely magyar mindennapi megszokott életükbe. A palatábla (34) és palavassző szintén a 30-as évek végéig használatban voltak, főleg az alsóbb osztályban, vonalas füzetet csupán szépíráskor használtak. Az acél tollhegy és a tinta túlságosan bonyolult „szerszám” volt a nehézkes kezű gyerekeknek, kínnal-körmöltek a mondatokat, tele maszatolva tintával a füzetlapokat. Egyetlen tankönyvben benne volt minden, amit a gyermeknek- tanterv szerint meg kellett tanuljon. A könyvek nemzedékről-nemzedékre szálltak, míg teljesen ronggyá nem váltak. A magyar gyerekek bemagolták a román szöveget a nélkül, hogy értették volna azt, számolás terén, pedig a szorzótábla tudása volt a legfontosabb. Hetente egy magyar óra volt, ezt is sok tanuló átcsavarogta, mivel a tanító túl szigorú volt, azaz a pacsizó pálca igencsak uralkodott. Szenttamáson XX. század elején mindössze két személy végzett egyetemet: Balogh Ignác unokabátyánk, aki Kolozsvárt tanárkodott, valamint Puskás József királyi főtanácsosi rangot ért el. Középiskolát végeztek a Puskás család tagjai, ifj. Bara Ignác, Bara Gyula a Ferencz család tagjai: Lajos, Guszti, János és mások. Később beiratkoztak Ágoston (Pál) Ferenc, Magyar Dezső, Bogyó Bandi, Balogh Imre stb. 1940-től Csíkkarcfalván megnyílt a Rom. Kat. Együttesoktatási Gimnázium (Polgári iskola), amely négy éves volt és a végzősök ún. kísérettségít tettek, amivel különböző tisztviselői állásokat betölthettek, vagy folytathatták tovább tanulmányaikat (plusz 4 év gimnázium). Szenttamásról az alábbiak jártak Karcfalvára: Ambrus Zoltán, Ádám Emerencia, Baróti József, Boér Mária, Boros Veronika, Ferencz Ilona, Kiss Dénes, Kosza Aranka, Magyar Irén, Márk Vilmos, Oláh Irén, Szabó Ferenc, Szebeni Anna és Teutsch Mária. Szenttamáson is a tantestület jóvoltából, szerveztek egy ún. magánvizsgálatra előkészítő polgári iskolát, amelyet Dobay Albert igazgatósága alatt az alábbi tanítók vállalták a felkészítést: Bálint Vilmos pap, hit és erkölcsan, Ivánitza Matild: magyar nyelv, német nyelv, rajz, szépírás, egészségtan. Nyizsmánszki Anna tanítónő: történelem, vegytan, földrajz, kézimunka. Csintalan Lajos román

nyelv, közgazdaság, jog, ének, honvédelmi ismeretek. Ferencz Lajos: számtan, mértan. Bara Ignác kántor: természettan, növénytan, állattan, mezőgazdaságtan.

Vizsgára sepsiszentgyörgyi M. Ki. ÁLL. Polg. iskolában jelentkeztünk, évente két osztályból, a negyedikből 1943-ban vizsgáztunk.

Ennek az iskolának előnyeit az alábbiakban vázoljuk: megtanítottak helyesen magyarul írni-olvasni, beszélni, amit a 7 elemiben nem volt módunk elsajátítani. Ugyanakkor számolni, gazdasági és más természetű hasznos dolgokra is oktattak, de legfőbb érdeme az inspiráció, amely sokukban fölébresztette a továbbtanulás iránti vágyat. A beiratkozottak közül tovább tanultak és állami hivatalt töltöttek, illetve töltenek be a következők: Balogh Márton -könyvelő, Bálint Gyula -tanító, Bács Albert -tanító, Bárány Antal -katonatiszt, Ferenc Károly -tanító, Guzrány Regina -tanítónő, Katona József -orvos, Kurkó Ferenc -tanító, Márk Vince -pap, Puskás Hortenzia és Klára -tisztviselők, Szabó János -könyvelő. Ugyanakkor a tanulást megkezdték, de különböző családi, vagy más társadalmi okoknál fogva (háború) nem fejezték be a következők: Albert István harangozó, Balla András, Balla Gyuri, Biró Dénes, Biró Ferenc, Imecs Laci, Kedves Teréz, Kedves Ferenc, Kedves Károly jenőfalvi, Márk Zaki kántor, Márk Dénes, Márk Róza, Szekeres József jenőfalvi, Székely Róza, Sánta Teri és Sánta János. Kósa Ignác volt szövetkezeti-, néptanács elnök és raktáros.

CSÍKSZENTTAMÁS – templom

Csíkszenttamás (Tomești) falut 1333-ban a pápai tizedjegyzék de Sancto Thoma néven említi. 1441-ben Zenth Tamás, 1549-ben Szent Tamás formában fordul elő. 1567-ben a regestrum 34 kapuval jegyzi. (SZOKL. II. 221.) 1699-ben Szenttamás, 1741-ben Csík Szent Tamás néven szerepel.

1333-ban plébániatemploma van, ebben az évben papja, Lőrinc a pápai tizedjegyzék szerint 2 régi banálist fizet, majd ismét 1 garast, 1334-ben 1 régi banálist. A középkori templomból ma csak a torony megcsonkított falai állanak 11 méter magasságban. Nyugati fala ép, déli fala részben. Legfelül két csúcsíves ablaka ép.

A templom 1725-ben romokban hever. 1748-tól tervezik új templom építését, amely a régi romjainak felhasználásával el is készül 1777–1776 között az Olt völgyében fekvő faluban. Ekkor a templomot 400 évesnek tartották, Nem tévedtek sokat. A torony csúcsíves ablakai, az alapokból megállapítható poligon záródású szentély, az új templomba átmentett fali szentségfülke stílusából megállapítható, hogy a XIV. század alkotása.

A szentély támpilléreinek nyomaiból az is nyilvánvaló, hogy boltozott volt, míg a hajónak csak sima mennyezete lehetett. Az új templomba átmentik a „fejedelmien szép Madonnát” is, ami a XV. század derekán készült.

Régi harangja is XV. századi, felirata szerint: „Anno Domi MCCCCXXXV Jar”. Édestestvére a csíkszentmártoni harangnak. A templomot várfal és temető vette körül. A védőfal mára teljesen elpusztult, de nyomvonala - amelyet terepalakulatok jeleznek a felszínen - jól követhető.

1592-től – kevés megszakítással – közös papja van Csíkszentdomokossal, valószínűleg a reformáció utáni paphiány miatt. Az is lehet, hogy egy ideig Szentdomokosra is jártak templomba, mert templomuk ekkor már kezdett használhatatlanná válni.

A Csonkatorony és környéke

Csonkatorony, Felcsík

A 11 méter magas Csonkatorony a Csíki- medencében, Felcsíkon, Csíkszenttamás fölött jelzi az idő múlását. A rom egy középkori templom maradványa, amelyet Csíkszentdomokos és Csíkszenttamás közösen épített. Abban az időben, a középkorban Szenttamás nagyobb volt, mint Szentdomokos, ezért épülhetett közelebb Szenttamáshoz. A Csíki-medence pedig még mocsaras volt, a hívők csónakokkal közelítették meg a templomot. A Csonkatoronytól már látszik a Feneketlen-tó és beépített környéke. Leereszkedünk a völgybe, új hídon kelünk át egy kis árok felett. A Feneketlen-tó környékét dróthálóval bekerítették, jelentőségét egy tábláról olvashatjuk: a Feneketlen-tó a Csíki-medence egyik legszebb karsztforrása. A gazdag vízi növényzetű tavacskából fakad a bővízű Hővízpataka. A forrástó fokozottan védett természetvédelmi terület. A néphagyomány szerint a Gréces kristályos mészkeő alkotta negyven – eltűnő „emésztőnek” nevezett – bűvópatak a Feneketlen-tóban fakad fel.

A Feneketlen-tóhoz monda is kötődik a tó mélyén eltűnő kincsről. A kincs maga a víz. A tó vize a Kárpát-medence öt legmagasabb rendű gyógyvize közé tartozik. Ez a forrás a székelységre lett bízva. Őrizték és használják imával Csaba királyfi népeként.

Eddig a tábla szövege. Segítségül más táblákon imák is olvashatók. A tó eredetéről egy másik legenda arról szól, hogy a templom harangozója kellemetlennek tartotta a korai harangozást, ezért eldugta a harang ütőjét. Az ütő keresésére indult előjáróság betért a harangozóhoz, akinek háza a tó helyén állott. Amikor kérték a harangütőt, ő azt felelte: Süllyedjek el, ha láttam! De

ahogy kimondta a hazugságot, a talaj inogni kezdett, s alig menekültek ki az előljárók, a harangozó a házával együtt elsüllyedt, a helyén pedig tó keletkezett.

A Feneketlen-tó tulajdonképpen egy meleg vizű forrás, a tó, s a belőle kifolyó Hővíz-patak télen a legnagyobb hidegben sem fagy be, a patakban télen is zöldell a növényzet, ezért télen is itt maradnak a vadkacsák.

A tótól távolabb lefúrtak, és egy csövön keresztül szintén meleg víz tör a felszínre. A vizet egy kis fürdőmedencében hasznosítják. A kicsiny medence inkább lábátató, de része annak a fürdőfelújítási folyamatnak, amely a régi fürdők használatára törekszik. A medence környékét öltöző, WC, filagóra egészíti ki. Az egyik irányító tábla a Szent Anna-kápolna irányába mutat. Oda igyekszünk.

A kápolna a Sándor család sírkápolnája volt, amelyet Szent Anna védelmébe ajánlottak. A Sándor család Csíkszentdomokosról származott, és a kápolna kriptájába temetkeztek. A kápolnát 1861-ben renoválták, 1872-ben újraszentelték. 1924-ben Sándor Árpád nyugalmazott ezredes a kápolnát az egyházközségnek ajándékozta. 1935-ben a kápolna körül 100 akácfa csemetét ültettek, ebből még él egynehány. Az 1970-es évek végén a kápolna kriptáját feltörték. Ebben az időben a megyében több kápolna hasonló sorsra jutott. Minden év július utolsó vasárnapján Szent Anna tiszteletére búcsút tartanak a kápolnánál.

A Sándor családnak a településnek a kápolnához közel eső, Sándorok szere részében még áll az udvarház. A hagyomány szerint az udvarházat alagút kötötte össze a kápolnával, de erre semmi bizonyítékot nem találtak.

A kápolnától nagyon szép a rálátás Szenttamásra és a környező hegyekre. A házak közül kiemelkedik a templomtorony. A templom egyik értéke a csíksomlyói Madonnával egy műhelyben készült csíkszenttamási Madonna néven ismert szobor. Ezért, s egyéb értékekért érdemes a templomot meglátogatni.

Falusi szokások, hagyományok

Csíkszenttamás jelentős hagyományőrző mivoltát hűen megőrizte a második világháborúig.

Húshagyó kedden, elindultak vidám zeneszóval és szekerekkel széna gyűjteni, az esti –farsang végi–táncmulatság költségeinek fedezésére. A húszas években, sőt a harmincas évek elején is szokás volt, hogy a fiatalság félóraig táncolt a templom előtt, majd az istentisztelet után öregek és fiatalok bementek a pap udvarába, ott folytatták a táncot. Tánc után a pap megvendégelte őket.

A falu fiatalságának egyik legkedveltebb szórakozása a hosszú téli estéken szervezett fonók látogatása. Régebb a lányok külön, az asszonyok szintén külön szerveztek fonókat. Jó néhány asszony kenderlopó kalákát is szervezett, főleg azok, akiknek nem volt elég fonnivaló kendere, vagy gyapja, ezek ajándékba kaptak a megjelentektől, amiért a háziasszony megvendégelte: ettek, ittak jó rozspálinkát, sőt, ha volt egy-két muzsikus, táncoltak is. Több kellemes szórakozási mód tette hangulatosabbá a fiatalság fonóházi (guzsajosi) összejöveteleit. Elejtett orsót, csókkal váltottak ki a leányok, akik közül sokan szándékosan is ejtegették orsójukat, ha az adott pillanatban vonzó volt a legény, aki mellette settenkedett. Volt kendőzés, éneklés, seggbálozás, pletykázás stb. Kellemetlenségek is adódtak azoknál, akik féltékenyebb természetűek voltak, mert a csókolózás sokukban irigységet, ellenszenvet is kiválthatott. A fonó végeztével, de rendszerint éjfélkor, a legények hazakísérték kedveseiket, vagy a kölcsönös szerelmi, szexuális vonzalom, testi vágyak kielégítésének gondolata is „összehozta" az ifjakat, mindjárt ha nem is kötelezték el magukat egymásnak.

Jó szórakozás volt az ún. hapszász, amit főleg a házasemberek szerveztek, s abból állt, hogy a kezdeményező „feldobta" (levágta) a fiatal borjúját, vagy tinót, amit a barátok és szomszédok között szétosztott. De a maradékból lakomát rendezett: meghívta az említetteket, ettek, ittak, táncoltak. Aztán a következő alkalommal egy másik résztvevő dobta fel a saját marháját. Ez a szokás a mellett, hogy szórakoztató volt, a húsellátás rendszerességét is segítette, mert egy tinó húsát egy család, egymaga nehezen tudta elfogyasztani rövid idő alatt, s a tartósítása, pedig körülményes volt, főleg nyári időben.

A jakabág állítása is szép székely szokás volt, amit nem csak a gyermekek, de a legények is gyakoroltak. Április utolsó napján a legények 60-100cm hosszú fehérfenyőágakat feldíszítettek krepp- papírból csinált rózsákkal és szalagokkal: akik tehették, selyemszalagot is aggattak rá. Május elsején hajnalban a legény két ágat felszegezett a leányos ház tornácfájára, mert a

kapusáról ellopták volna. Ellenszolgáltatásul a leány kivarrott zsebkendővel ajándékozta meg a legényt.

A faluban délutánonként elmaradhatatlan volt a tánc rendezése, amihez hatósági engedélyt kellett váltсанak. Régebb a táncot az altizesi Guzrán Béla házában rendezték, aztán a Tódor János udvarán és máshol. A harmincas évek elején hatósági és egyházi javaslatra, egy régi faházat vásároltak s fölépítették a templom melletti porondra azzal az elgondolással, hogy a templom közelsége és a korcsmák távoliséga, jó befolyással lesz a fiatalság erkölcsére, megszűnnek a bicskázások. Ez az okoskodás kudarcot vallott, mert minden mulatság verekedéssel végződött, sőt a táncházat Szenttamás „vágóhídjának” nevezték el. Itt ölték meg Ferenc Márton is. Hamarosan a házat lebontották, s elköltöztették Ferenc Lajoska udvarára, ahol tovább használták a táncra.

Néha rendeztek házi összejöveleteket, meg bálakat is, magánháznál, az iskolában, vagy a kultúrházban. A termet előzetesen feldíszítették, legjobb muzsikusokat fogadták meg (Szentdomokosról Malacos Lajit) s meghívóval invitálták meg a résztvevőket. A bál mivel reggelig tartott, az asszonyok éjfélről kellett gondoskodjanak, amit vagy helyben, vagy pedig a lakásukon fogyasztottak el. A bálók sokkal civilizáltabban folytak le, amit külön a házásoknak s külön a fiatalságnak rendeztek: vegyesen is több volt, amit összekötöttek színdarab előadással. Szokásos táncfigurák voltak a: csárdás , németes , tangó, hejszás, keringő (gyorsnémetes), cepel, gólyás, féloláhos stb. Egyénileg jó táncokat roptak kicsi Bara Lajos, Kosa Feri, Gyenge István és mások pl. a csürdöngölőst stb.

Vasárnap délutánonként, amikor nem volt tánc, a leányok székel szőttesben, karonfogva sétáltak az országútján le s fel nótaszóval. Szerették, ha a legények pikáns megjegyzésekkel utánuk kiabáltak. A legények a korcsmákban „búslakodtak” addig, amíg a részegség következménye verekedésbe nem merült. Az idősebb asszonyok kiültek a kapu elé csoportosan, pletykálgattak, sóhajtoztak (valószínű a régi leányságuk jutott eszükbe), szomorú nosztalgiával gondoltak vissza a hajdani szép napokra –fiatalságukra, s közben panaszkodtak az „én emberem”-re, némi büszkeséggel és rátartiséggel mondogatták, hogy „Azt csak a Jóisten tudja, hogy mit szenvedtem, hogy hányszor vert meg az „én emberem”.

Az otthonülő férfiak készítették elő másnapra a kaszát, a szekeret, marhákat stb. s némelyükre az élénkebb fehérmépek szemrehányva mondták, hogy „Biza, te es kimozdulhatnál a háztól, bár vasárnap”. A békeség kedvéért „kimozdult” a férfi: a korcsmába megrészegetni, aminek asszonyverés lett a vége.

Szenttamás napi búcsú alkalmával, amelyet a községháza előtt rendeztek meg, s amelyre a kisiparosok egy része, más falvakból is eljöttek portékájukkal. Gyermekek örömeire lehetett kapni cukorkából készített füttyürüt és sok minden mütyürkét. A legdivatosabb a mézespogácsa volt, amelyet különböző alakokban készítettek el. Volt ló, kosár, gyermek, szív alakú, amit - hallomás szerint- mézzel kevert lisztből sütöttek, másnap cukros -színes folyadékkal díszítettek, tettek bele tükröt vagy felirattal láttak el s több méretben lehetett kapni. A leányoknak szoktak venni, amit azok évekig is megőriztek a falra felakasztva.

Lakodalmi szokások is régi keletűek voltak: miután a házasulandók megtalálták szívük választottját, legelső teendő az irogatás volt: a menyasszony hozományának leltározása, amely komoly anyagi gondot jelentett a leány szüleinek, hiszen megtörtént az is, hogy a házasság nem jött létre, mert a kérőt vagy annak szüleit nem elégítette ki a hozomány.

A múlt században inventáriumnak nevezték a hozománylevelet. Egy ilyen okmányt bemutatunk, amely dédanyánk hozományát tartalmazza 1841-ről.

Csíkszenttamási Ifjúsági Fúvószenekar

A Csíkszenttamási Ifjúsági Fúvószenekar 2008-ban alakult a helyi polgármesteri hivatal és a Terkő közbirtokosság kezdeményezésére.

Repertoárunkban szerepelnek könnyűzenei feldolgozások, világi-, népi- illetve egyházi művek, magyar indulók. Zenekarunkat 2011-ig Urszuly Árpád vezényelte, 2011-től Sándor Árpád vette át a zenekar vezetését. Állandó szereplői vagyunk a településünk egyházi és kulturális rendezvényeinek, több alkalommal léptünk már fel külföldön és belföldön egyaránt. Az utóbbi években segíti munkánkat a zenekar egyesülete, vezetését Teutsch Gabriella vállalta el. A zenekar tagjai: Molnár Szabina, Kiss Szabina, Ferencz Boróka, Bíró Henrietta, Antal Zsuzsanna, Szabó Edina, Kosza Tamar, Csók Anita, Guzrán Erzsike, Teutsch Péter, Bíró Alpár, Szebeni Melinda, Bőjte Sarolta, Kósa Endre, Molnár Andrea, Szabó Andrea, Mákszem Boglárka, Imets Dorottya, Bíró Dávid, Kurkó Noémi, Demeter Adolf, Antal Balázs, Sándor Diana. Karmester: Sándor Árpád, Teutsch Tamás, Egyesület elnök: Teutsch Gabriella

10 éves testvérkapcsolat Csíkszenttamással

2017. augusztus

Csíkszenttamási küldöttség Kedves Róbert polgármester úr vezetésével 2017. augusztus 10-én érkezett településünkre a 28 fős, többnyire képviselőkkel, hivatali munkatársakból és családtagjaikból álló csíkszenttamási küldöttség, akik a hétvégi Korzó Estek koncertjei mellett sokat strandoltak és a térség nevezetességeivel is ismerkedtek. A jövőre 10. évet jubiláló testvértelepülési kapcsolat lehetőséget adott arra, hogy mindkét település kölcsönösen tanuljon egymástól. Gyenesdiás az értékmentés, Csíkszenttamás a turizmus fejlesztés kérdésköreiben kapott értékes szakmai tanácsokat. A találkozó alkalmával a vendégeket egy alkalommal a hivatal dolgozói is megvendégelték. A fogadó apartmanokban is kitűnően érezték magukat a vendégek. A vendéglátás a piaci faházaknál és a Balaton Beach reggeliző helyen is jól vizsgázott. Külön köszönet Zsuppányi Gábor vállalkozónak, aki balatoni sétahajózást és közös ebédet ajándékozott a küldöttségnek. A két képviselő testület tagjai megállapodtak abban, hogy a jövő évi jubileumot méltóképpen és nagy közösségi szinten fogjuk Csíkszenttamáson, várhatóan a Szent Anna naphoz kötődően megünnepelni.

2018. augusztus (Gyenesdiás Híradó)

2008-ban született kapcsolat óta eltelt 10 évben a mi küldöttségeink is többször voltak Székelyföldön és a csíkszenttamásiak is többször jártak nálunk, több család között alakult ki baráti kapcsolat. A mostani – 10 éves – jubileumot Székelyföldön ünnepeltük, Csíkszenttamás a Szent Anna-napi rendezvényét szánta erre. 2018. július 27-én, két busszal, 70-en indultunk Csíkszenttamásra, a néptáncosok és a Népdalkör - kicsik és nagyok - hozzátartozók, vendégek, barátok, képviselők Keszthelyről és Reziából is. Személykocsival is jöttek még néhány gyenesdiásiak. A Dalárda tagjai nem vállalkoztak a többnapos utazásra, legnagyobb sajnálatunkra nem jöttek velünk a hosszú út, illetve a tagok életkora miatt. A 900 km távolságot az odautat egy Kolozsvár közeli szállás (Magyarlóna) beiktatásával, a visszautat pedig egy Déva melletti szállással (Csenakeresztúr) és persze néhány látnivaló megtekintésével terveztük. Sajnos a vezetési idő adott volt, ezen belül kellett maradni, így a megtekintendő látványosságok számát a tervezés során eléggé le kellett csökkenteni. Végül úgy alakult – a tervek szerint -, hogy megnéztük Nagyváradon a Szent László hermát, az érseki kincstárat, megálltunk a Királyhágón, Magyarlónán - itt volt az első szállásunk - a református, kazettás mennyezetű templomot csodáltuk meg, Kolozsváron a Szent Mihály templomot, Mátyás király szülőházát

néztük meg. Voltunk, illetve végigsétáltunk a Békás-szorosban, a Gyilkos tónál. Csíkszenttamáson – korábban - nagy szeretettel, enni- és innivalóval (jó sok áfonyalikőr és pálinka fogyott) fogadtak. Este táncoltunk a parkban felállított színpadnál. Egyik busz utasai – néptáncosok és hozzátartozóik – a csíkszenttamási kultúrház tetőterében, a de mire eljött volna az ideje, hogy a Szent Anna kápolnához vonuljunk (30 perces séta lett volna vendéglátóink szerint) szabadtéri misére, addigra leszakadt az ég, így aztán a csíkszenttamási templomban volt a szentmise. Ebéd után megnéztük a karcfalvi erődtemplomot, majd késő délután megkezdődött a parkban lévő színpadnál a kapcsolatunkat megerősítő protokoll rendezvény és műsor. Csíkszenttamás alpolgármestere Mákszem Hunor – helyettesítve Kedves Róbert polgármestert, aki egészségügyi okokból nem tudott részt venni az ünnepi alkalmon – köszöntötte a vendégeket, méltatta a testvérkapcsolatunk jelentőségét. Gál Lajos polgármester ünnepi köszöntőjében üdvözölte a 15 éves Szent Anna Napokat és a 10 éves Csíkszenttamás – Gyenesdiási jubileumi ünnepet, amely annak idején a „Székelyek a NyugatBalatonnál” térségi programból indult el, melynek során 6 Keszthely környéki település deklarált aláírásával egy határon túli magyarlakta közösséggel való testvértelepülési együttműködést. Elmondta, hogy a kultúra azóta is összeköti a településeket, családi barátságok, kultúr csoport találkozók, iskolai látogatások, rendszeres találkozók révén. A kultúrán kívül a település történelmi és táji nevezetességeiben is felfedezhető párhuzam, a történelmi építészeti emlékek, valamint a tájgazdálkodás révén. Hiszen említhető párhuzam a csíkszenttamási Árpád-kori „csonkatotony” emlékek és a mi elpusztult Falud település helytörténete révén; vagy akár a „feneketlen tó” és a mi János-forrásunk kapcsán, az egykori malmok említésével. De a tájgazdálkodás és tájhasználat tisztelete is a közös kultúra alapja. Polgármesterünk kifejezte, hogy a nemzettudat erősítésében is sokat adott a 10 éves kapcsolat, hiszen már a kezdetekben fát ültettünk egymás településén. Minden székely szabadságot, az autonómiát segítő szándékot képviselő-testületünk megerősített. A testvér-települési barátság, 10 év után „maga lett a haza!” Hiszen a csíkszenttamásiak szinte haza érkeznek Gyenesdiásra és mi is igazán otthon érezzük magunkat náluk. Ezt erősíti települési önkormányzatunk által erre az alkalomra elkészítettet kopjafa, melyet elhoztunk, hogy a következő napon felállítsuk a Nyergestetőre az 1849-es szabadságharc hősi székely ütközetének emlékére; valamint hirdeti a csíkszenttamásiaktól kapott és a diási parkban felállított székelykapu is, melyen a következő olvasható: „Őseidnek szent hitéhez, nemzetednek gyökeréhez ne légy hűtlen soha.” Az ünnepélyes testvérkapcsolati – megerősítő - dokumentumok aláírása után a Csíkszenttamási Ifjúsági Fúvószenekar műsora, majd a házigazda Csonkatorony néptáncgyűttes, a helyi iskolás táncosok, a mi népdalköröseink, néptáncosaink felnőtt tagjai és művészeti iskolás táncosok, dalosok műsora

szórakoztatta a szépszámú közönséget. Az összesen kb. 4 órás műsort sokan, nagy élvezettel nézték végig. Büszkén mondhatjuk, hogy a helyiek nagy elismeréssel szóltak - egymás közt is - produkcióinkról. A tánczenés bulit már a Karcfalván elszállásoltak nem várhatták meg. A fiatalabb korosztályúak Csíkszenttamáson, a közelben aludtak, így ők egy kicsit még maradtak. Hétfőn reggeli után búcsúzkodás, csoportkép, aztán indultunk tovább. Hazafelé tartó úton programjaink voltak: Madéfalva – Siculicidium - emlékmű megtekintése, egy székelyudvarhelyi séta, Farkaslaka (Tamási Áron sírja, emlékműve, egy kis vásárolgatás) után. Aztán kicsit hosszabb szakasz után Gyulafehérvárra értünk, amely arról híres, hogy érseki székhely és hírhedt, hogy itt kiáltották ki Erdély elszakadását Magyarországtól 1918. december 1-én. Kisebb csoportokban megnéztük, amit tudtunk, többek közt az érseki székesegyházat és az itt lévő szarkofágokat, melyek egykor a Hunyadiak földi maradványait tartalmazták. Innen aztán Csernakeresztúrra utaztunk, ahol a magyarság már csak 15 % körül van, a magyar lakosság bukovinai székely eredetű. Megnézhettünk egy tájházat és meghallgathattuk az ide telepített lakosság történetét. Itt aludtunk, aztán reggel utaztunk tovább a közeli Vajdahunyadra, megnéztük a várat, majd az utolsó tervezett látnivalóhoz, Déva várához éppen 12 órára érkeztünk volt. Ide egy üvegkabinos lifttel, vagy inkább a hegyoldalba épített drótkötél vontatta siklóval mentünk fel és jöttünk le. Az utolsó 600 km-t már viszonylag gyorsan, nagyrészt autópályán tettük meg, este 10 órára Gyenesdiásra érkeztünk. Úgy tűnt, hogy az utazók jól érezték magukat. Remélem így is volt. Köszönöm, hogy minden utazó fegyelmezett, pontos volt, a megbeszéltek szerint tette dolgát. Remélem jól érezte magát mindenki. Köszönjük a csíkszenttamásiaknak a gondoskodást, vendégszeretetet. Jók voltak a gépkocsivezetőink is, köszönjük nekik, Petőfi Attilának és Götz Lajosnak.